

Маслій Вадим. Інститут президенства в умовах президентсько-парламентської системи та його вплив на процес залучення прямих іноземних інвестицій. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2024. Випуск 3-4. С. 51-61.

DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2024.03-04.051>

УДК 339.7:342.5

JEL Classification: E 22, H.10, O 19, P 13

Маслій Вадим

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри прикладної математики
Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

E-mail: masly2012@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9672-9669

ІНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНСТВА В УМОВАХ ПРЕЗИДЕНТСЬКО-ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПРОЦЕС ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Анотація

Вступ. Вивчення ролі інституту президенства в умовах президентсько-парламентської або парламентсько-президентської форм правління є перспективним напрямом з точки зору міждисциплінарного підходу, оскільки знаходиться на перетині політичної науки, економіки та міжнародних відносин. Президент відіграє важливу роль у створенні політичної та економічної стабільності для залучення іноземних інвесторів, у переговорах щодо залучення іноземних інвестицій через міжнародні зустрічі, саміти та економічні форуми.

Мета. Оцінити вплив інституту президенства на інтеграцію у світову фінансову систему, виокремити інструменти, що були ними застосовані за президентсько-парламентської форми правління для формування позитивного іміджу України на світовому рівні та ефективної зовнішньоекономічної політики в сфері залучення прямих іноземних інвестицій.

Методологія. Теоретичною та методологічною основою дослідження є наукові праці вчених стосовно ролі Президента при формуванні зовнішньоекономічних відносин з іншими країнами. В процесі дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема емпіричного пізнання (для збору відповідної інформації про процес залучення іноземних інвестицій); моніторингу нормативно-правових актів, що були прийняті для регулювання та формування сприятливого інвестиційного клімату в країні та позитивного іміджу на світовому рівні; періодизації – для впорядкування масиву емпіричної та теоретичної інформації щодо етапів трансформації інституту президенства з метою виділення однотипних періодів; аналізу і синтезу (для аналізу динаміки обсягів залучення іноземних інвестицій, надходжень від приватизації); графічний – для наочного відображення одержаних результатів.

Результати. Проаналізовано перебіг залучення прямих іноземних інвестицій протягом 1991-2004 рр., виокремлено два періоди трансформації інституту президенства: зародження та становлення, які характеризуються орієнтованістю на президентсько-парламентську модель правління. Ідентифіковано виклики, які стояли перед першими Президентами України (Л. М. Кравчук та Л. Д. Кучма) в сфері міжнародної інвестиційної діяльності та інструменти, що були застосовані з метою регулювання процесу залучення іноземних інвестицій.

Перспективи. Подальші дослідження в цьому напрямку дадуть можливість визначити, чи впливають зміни у владі на інвестиційний клімат країни, які президентські реформи є найбільш ефективними для залучення інвестицій, як міжнародний імідж Президента впливає на співпрацю у сфері міжнародної інвестиційної діяльності. Докладне вивчення ролі інституту президенства за різних форм правління в процесі активізації інвестиційної діяльності на міжнародному рівні дасть можливість створювати ефективні механізми взаємодії між різними гілками влади.

Ключові слова: Президент, інститут президентства, законодавчі ініціативи, іноземні інвестиції, інвестиційний імідж.

Вступ.

Україна, в результаті проголошення Акту незалежності 24 серпня 1991 року, стала незалежною державою та відповідно самостійним учасником міжнародної інвестиційної діяльності. В тому ж році була заснована посада Президента України, а до Конституції Української Радянської Соціалістичної Республіки 1978 року було внесено зміни, зокрема була додана глава «Президент України». С. Юрченко зазначає, що: «Саме становлення інституту Президента було ключовим у реформуванні державної влади, пов'язаним з незалежністю України. Спочатку Президент за своїм статусом був найвищою посадовою особою в державі, потім главою держави, потім главою держави і главою виконавчої влади, а нині ... представником держави у міжнародних відносинах ...» [1, с.129]. Президент України, відповідно до ст. 102 Конституції України: «є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору»; ст. 106: «представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України; підписує закони, прийняті Верховною Радою України та має право їх вето» [2]. Інститут президентства пройшов декілька етапів трансформації, серед яких В. Власенко виокремлює періоди зародження (1991-1995 рр.) та становлення (1996-2005 рр.) [3, с.69]. Саме ці періоди, зазначає Б. Ленігевич, характеризуються орієнтованістю на президентсько-парламентську модель правління [4]. Враховуючи вищезазначене, виникає необхідність дослідження розуміння президентами України викликів в сфері міжнародної інвестиційної діяльності та їх впливу на процес залучення іноземних інвестицій, адже саме обсяги останніх є квінтесенцією зовнішньоекономічної та внутрішньої політики та своєрідною оцінкою дій уряду, який підпорядковується першій особі держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Існує низка досліджень щодо ідентифікації ролі Президента у формуванні зовнішньої політики держави, однією із складових якої є залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Ф. Бурчак (1997) акцентує увагу на тому, що Президент є главою держави і тільки він може уособлювати державу як всередині, так і за межами країни у зовнішньоекономічних відносинах з іншими державами [5, с.17]. Як зазначає А. Бровдій (2014): «З проголошенням незалежності України виникла нагальна потреба виходу України на міжнародні ринки, розвиток зовнішньоекономічної діяльності, розширення зв'язків із зарубіжними країнами, що й зумовило актуальність розвитку інституту Президента України» [6, с.270]. Т. Затонацька (2014) наголошує на вагомому впливі Президента на інституційні та соціально-економічні трансформації в Україні, визначення та реалізацію зовнішньої політики виокремлює низку інструментів, за допомогою яких він може впливати на інвестиційний клімат в державі: Програма економічних реформ, Національний план дій, щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України [7].

Д. Ткач (2020) у своєму дослідженні висвітлює роль суб'єктивного чинника у зовнішній політиці України за часів Президентів Л. М. Кравчука, Л. Д. Кучми, В. А. Ющенка, В. Ф. Януковича, П. О. Порошенка [8]. Я. Бень (2021) виокремив конституційно затверджені повноваження глави держави щодо здійснення керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави та керівництва у сфері євроатлантичної інтеграції [9]. Оскільки, зазначає В. Корнілова (2018) вступ до Альянсу позитивно впливає на інвестиційну привабливість держави та сприяє притоку ПІІ [10, с.37]. Також в праці [9] здійснено періодизацію діяльності Президентів України (Л. Кравчук, Л. Кучми, В. Ющенко, В. Януковича, П. Порошенка, В. Зеленського) з питань співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору. Щодо діючого Президента, то у статті «Зовнішній Зе: хто формує міжнародну політику президента Зеленського» (2019) [11] зазначається, що саме Президент

відповідає за зовнішню політику: він визначає вектор та стратегію дій у цьому напрямку.

Якісні узагальнення вищенаведених наукових джерел, уже дають можливість сформулювати висновки, щодо вагомості впливу інституту президентства на процес залучення ПІІ в Україну. Проте, ми повністю погоджуємося з думкою Ю. Ганжурова (1994), що: «з метою запобігання новим кон'юнктурним оцінкам, хибному збоченню в наукових дослідженнях на угоду тим, хто, як й в минулі часи, хоче видавати бажане за дійсне ..., доцільно формалізувати якісні ознаки суспільних явищ і процесів у кількісні показники» [12, с.30]. Важливими методологічними принципами, також є принципи історизму, соціального підходу та всебічного вивчення [13, с.83].

Мета.

Метою статті є, із урахуванням засад цілісності та конкретності, дати кількісну характеристику загальних закономірностей розвитку процесу залучення прямих іноземних інвестицій зважаючи на вплив інституту президентства орієнтованого на президентсько-парламентську модель правління.

Методологія дослідження.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є наукові праці вчених стосовно ролі Президента при формуванні зовнішньоекономічних відносин з іншими країнами. В процесі дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема емпіричного пізнання (для збору відповідної інформації про процес залучення іноземних інвестицій); моніторингу нормативно-правових актів, що були прийняті для регулювання та формування сприятливого інвестиційного клімату в країні та позитивного іміджу на світовому рівні; періодизації – для впорядкування масиву емпіричної та теоретичної інформації щодо етапів трансформації інституту президентства з метою виділення однотипних періодів; аналізу і синтезу (для аналізу динаміки обсягів залучення іноземних інвестицій, надходжень від приватизації); графічний – для наочного відображення одержаних результатів.

Результати.

Одне з головних завдань, що стоїть перед кожним президентом є соціально-економічний розвиток країни, якого в умовах сучасної глобалізації можна досягти через процес залучення прямих іноземних інвестицій. Міжнародна інвестиційна діяльність є складовою зовнішньої політики, проведення якої є прерогативою діючого Президента. Проте перед кожним із Президентів України стояли різні виклики, тому розглянемо як відбувався процес залучення міжнародних інвестицій за каденції перших двох, та які інструменти були застосовані інститутом президентства.

Після визнання Україною в 1991 році незалежності, протягом першого року існування, за правління Л. М. Кравчука, її державну самостійність визнали більш як 130 країн [14]. Одним із найважчим викликом для першого Президента, зазначає О. Короткова (2010): «було доведення світовій спільноті, що Україна – це самостійна і незалежна держава, яка має бажання і всі можливості для інтеграції у європейський простір» [15, с.185]. Одним із основних завдань української держави у контексті формування позитивного іміджу на міжнародному рівні Л. Кравчук (1992) вважав розвиток інтересу країн світу до інвестування в Україну [16, с.7]. З цією метою він підписав 13 березня 1992 року Закон України «Про іноземні інвестиції».

Результатом посилення тенденцій до міждержавної взаємодії не тільки в сфері обігу й обміну, а й безпосередньо в сфері виробництва, зазначає С. Юрій (1992), стало створення на території незалежної України спільних підприємств (СП) [17, с.6]. Фінансово-кредитні відносини СП сприяли раціональному об'єднанню ресурсів для входження господарства України в світову систему економічних відносин. Кількість СП в Україні протягом 1991 – 1994 рр. зростає майже у 19 разів (табл.1), ланцюгові темпи зростання характеризуються наступними даними: в 1992 р. – 1,87; в 1993 р. – 2,06; в 1994 р. – 4,90 [18, с.17]. Проте, результати того ж дослідження засвідчили, що від 26 до 42 відсотків усіх іноземних інвесторів вклали в економіку України менше, ніж 1000 дол. США, а

є СП, де їх частка взагалі дорівнює 7 долларам. З усієї кількості створених на початок 1993 р. СП – 812 – фактично функціонувало 396, або 48% [18, с.17-18].

Таблиця 1. Кількість спільних підприємств в Україні, 1991-1994 рр. [18, с.17]

На 1. 01.	1991 р.	1992 р.	1993 р.	1994 р.
Кількість СП	211	394	812	3978

В 1992 р. розпочався другий етап інтеграції України у світову фінансову систему – приєднання та співпраця із найвпливовішими міжнародними фінансовими організаціями (МФО), зокрема Міжнародним валютним фондом (МВФ), Світовим банком (МБРР), Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР). 3 червня 1992 року був прийнятий Закон України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій». 14 липня того ж року, Л. Кравчук підписав Указ Президента України «Про членство України в Європейському банку реконструкції і розвитку». 20 травня 1993 р. Прем'єр-міністр Л. Кучма підписав Декрет Кабінету Міністрів України «Про режим іноземного інвестування», а на його основі 17 грудня того ж року, Президент України – Закон України «Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україні».

Приватизація, як інструмент залучення іноземних інвестицій протягом каденції першого Президента не застосовувалась, про що свідчать дані Фонду держмайна України, на які посилається у своїй статті О. Кравчук (2015) [19]: фактичні обсяги надходжень коштів від приватизації державного майна до бюджету України в 1992 р. становили 0,02 млн. грн.; в 1993 р. – 2,3 млн. грн. Автор обґрунтовує це початком так званої «малої приватизації» – переходом у приватну власність малих підприємств (із кількістю працівників до 100 осіб, невеликим обсягом продукції та недостатнім капіталом для створення акціонерних товариств). Очевидно, на нашу думку, що це не могло зацікавити іноземних інвесторів.

Таким чином, Л. М. Кравчук, усвідомлюючи необхідність та важливість іноземного капіталу для соціально-економічного розвитку України, використовуючи законодавчі ініціативи заклав підвалини процесу іноземного інвестування та формування позитивного інвестиційного іміджу нашої держави на світовому рівні.

Л. Д. Кучма, ще будучи на посаді Прем'єр-міністра, за період президентства Л. М. Кравчука, зазначає В. Крупина (2018): «Виступав за продуману приватизацію та залучення іноземних інвестицій» [20]. Свою нову соціально-економічну стратегію він виклав після того, як був обраний Президентом України в Посланні Президента України до Верховної Ради «Шляхом радикальних економічних реформ» 11 жовтня 1994 р. Одним із засобів досягнення стабілізації вітчизняної економіки виступають іноземні інвестиції. В 1994 р. розпочинається співпраця України з МВФ за програмою системної трансформації економіки (Systemic Transformation Facility – STF). 27 січня 1996 р. Л. Кучма підписав Указ Президента України «Про Консультативну раду з питань іноземних інвестицій в Україні» №90/96, відповідно до якого дана інституція утворювалася при Кабінеті Міністрів України, проте вже 11 квітня 1997 року на підставі однойменного Указу №323/97 Консультативна рада переходить в підпорядкування Президенту України, а останній призначається її Головою.

В жовтні 1994 р. в доповіді Президента України «Про основні засади економічної та соціальної політики» №216/94-ВР [21] Л. Кучма висвітлює стратегію широкої приватизації. Президент акцентує увагу на необхідності суттєвого прискорення темпів корпоратизації та приватизації державних підприємств; з метою прискореного формування приватного сектора передбачається створення відповідної правової бази, яка б сприяла залученню відповідних іноземних інвестицій та іноземної допомоги зазначеному сектору економіки. Проте, прийнятий у

січні 1995 р. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» скасував усі пільги для СП і ті, що зареєструвалися після 01.01.1995 р. оподатковувалися за загальною схемою. Приватизація, яка після мораторію з липня 1994 р. була відновлена в 1995 р. не стала каталізатором для залучення іноземних інвестицій. У своєму дослідженні Т. Кізіма (1997) наводить такі дані: «у 1995 році за участю іноземних інвесторів приватизовано тільки 5 підприємств із 104, які були затверджені урядом для приватизації із залученням іноземних інвестицій. В результаті міжнародних тендерів приватизовані Тростянецька кондитерська фабрика «Україна» (Сумська обл.), в/о «Азот» (м. Черкаси), завод «Дніпропобутхім» (м. Дніпропетровськ), Трипільський біохімічний завод (Київська обл.) на загальну суму 107 млн.дол. (з них 12,5 млн.дол. направлено в держбюджет у вигляді податків)» [22, с.35]. В березні 1996 р. був прийнятий Закон України «Про режим іноземного інвестування», який визначав основні параметри правового поля стосовно іноземних інвестицій [23]. Проте приватизація виявилася неефективною (рис. 1) через [23]: неефективність державної регуляторної політики, наявність в Україні неформальної системи регулювання допуску іноземних інвесторів в економіку.

Рис. 1. Планові та фактичні обсяги надходження коштів від приватизації державного майна до бюджету України за 1994 – 2000 рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних [19] засобами ПП Excel

Як зазначено в праці [19]: в останні роки існування режиму президента Л. Кучми механізм «замовної» приватизації став масово використовуватися з метою відсіювання при приватизації стратегічних підприємств більш конкурентноспроможних іноземних інвесторів. До найрезонансніших прикладів тих років відносяться продажі трьох великих стратегічних підприємств країни: ВАТ «Нікопольський завод феросплавів» (2003 р.), ВАТ «Криворіжсталь» (2004 р.) і ДАК «Укррудпром» (2004 р.), коли до приватизації не були допущені потужні іноземні інвестори. Деякі крупні приватизаційні угоди зумовили значний приріст ПІІ протягом 2001 – 2004 рр. (абсолютний приріст ПІІ за цей період склав 16779,8 млн. дол. США порівняно з 3551,6 млн. дол. США за період з 1994 – 2000 рр.) (рис. 2) [24]:

- 2001 рік – приватизація кількох компаній з виробництва та розподілення електроенергії, зокрема: Львівобленерго – приватизовано 70% статутного капіталу, Полтаваобленерго – 74,56%, Прикарпаттяобленерго – 75%, Сумиобленерго – 75%, Чернігівобленерго – 75%. Загальна сума від приватизації становила 150 млн. дол. США порівняно із запланованими 250 млн. дол. США. Проте,

як свідчать наведені дані, має місце значний обсяг недоотриманих коштів - 100 млн. дол. США;

- 2003 рік – приватизація підприємств хімічної галузу, зокрема: об'єднання «Склопластик» – приватизовано 76,18% статутного капіталу (покупець – ТОВ «Флорхоф Хандельс унд Бетайлігунгс ГмбХ», Австрія), «Рівнеазот» - приватизовано 53,86% статутного капіталу (покупець – АТ «Райффайзен Інвестмент Акцієнгезельшафт», Австрія).

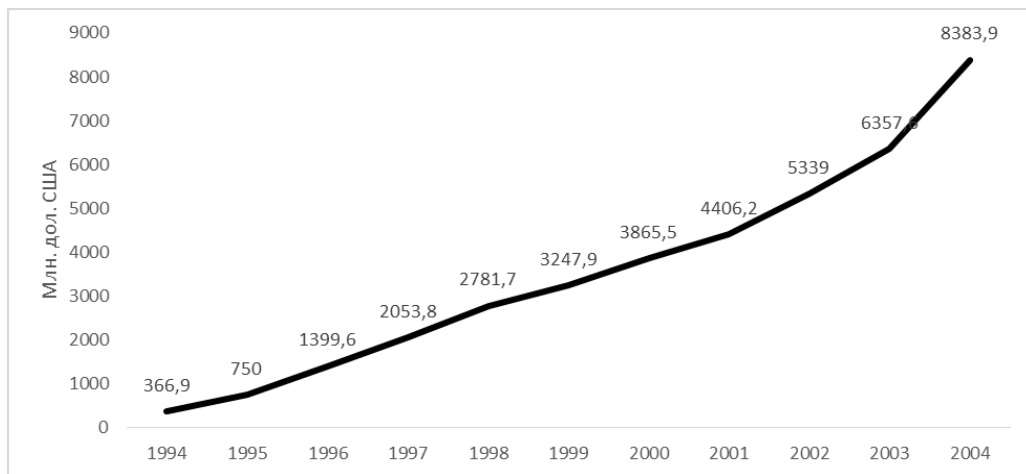

Рис. 2. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну за 1994 – 2004 рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних [25] засобами ПП Ехсел

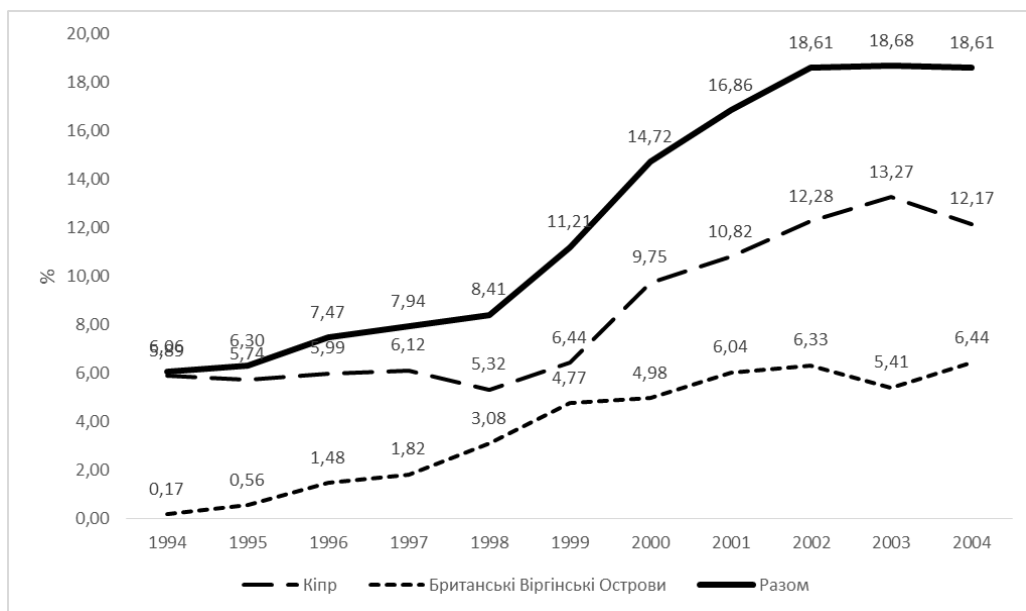

Рис. 3. Динаміка питомої ваги Кіпру та Британських Віргінських островів у прямих іноземних інвестиціях в Україну за 1994 – 2004 рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних [25] засобами ПП Ехсел

В. Кульчицький (2001) зазначає, що на кінець 1990-х років, прямі закордонні капіталовкладення порівняно із кредитними запозиченнями виявилися незначними. Серед багатьох причин, на його думку, основною є: «незавершеність ринкових перетворень. Як у кожній посткомуністичній країні, пануючою в Україні спочатку залишалася державна власність на засоби виробництва. Держава одночасно була господарюючим суб'єктом і арбітром, який встановлював правила гри для підприємців. Формування конкурентного ринкового середовища відбувалося уповільнено. Корумповані чиновники бачили в іноземних інвесторах небажаних конкурентів. Бюрократичну тяганину додали, як правило, тільки потужні транснаціональні корпорації або обізнані з місцевими умовами вихідці з країн СНД» [26, с.19-20]. Саме про це наголосив Л. Д. Кучма в березні 1997 р. у виступі на Верховній Раді: «На шляху іноземного інвестора ще лишається безмежний ланцюг штучних бар'єрів, подолання яких потребує велетенських зусиль. Не останню роль у цьому відіграє корумпованість частини державного апарату» [27].

Доцільно також зазначити, що за другого терміну президентства Л. Кучми (1999 – 2004 рр.), зростають обсяги процесів офшоризації. За даними, наведеними на рис. 3 можемо зробити висновок про те, що загальна питома вага двох найбільш відомих офшорів Кіпру та Британських Віргінських островів за вищезазначений період зростає з 11,2% до 18,6%, Кіпру – майже вдвічі, Британських Віргінських островів – на 1,68%. З огляду на негативні процеси в сфері іноземного інвестування, Президент України 14 вересня 2000 року підписує Закон України «Про внесення змін до Кримінального і Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за порушення правил про валютні операції» № 1945-III, Фонд державного майна України затверджує Положення про порядок проведення конкурсів з продажу пакетів акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації №1908/11/271, затверджено Постанову КМУ «Про внесення змін і доповнень до Порядку визначення митної вартості та інших предметів у разі переміщення їх через митний кордон України» №1537 від 12.10.2000 р., опубліковано лист Державної податкової адміністрації України № 7760/5/15-1116 від 14.11.2000 «Щодо податку на репатріацію з доходу нерезидента від продажу нерухомого майна», 14 березня 2001 року Прем'єр-міністр В. Ющенко підписує розпорядження КМУ «Про перелік офшорних зон» № 79-р., а 28 серпня 2001 р. КМУ разом з НБУ приймають Постанову «Про сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей (FATF)» № 1124. Таким чином Президент передає повноваження з боротьби із виводом капіталів з України Національному Банку України та Державній податковій адміністрації України.

Висновки і перспективи.

Президентсько-парламентська форма правління, яка існувала в перші роки незалежності нашої держави, давала достатньо великі можливості як Л. М. Кравчуку, так і Л. Д. Кучмі щодо впливу на становлення України як активного учасника міжнародної інвестиційної діяльності. Перші Президенти мали реальні важелі для провадження ефективної зовнішньої політики, як в контексті формування позитивного інвестиційного іміджу країни на світовому рівні так і в сфері залучення прямих іноземних інвестицій. Л. М. Кравчук унікав вирішення гострих питань в зовнішньоекономічній політиці, проте розуміючи необхідність входження України до світового економічного простору прийняв низку законодавчих актів в сфері залучення іноземних інвестицій та започаткував співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями. За періоду президентства Л. Д. Кучми зовнішньополітична діяльність України повністю залежить від нього. Крім низки законодавчих ініціатив в сфері залучення іноземних інвестицій, Президент ініціює приватизацію за участі іноземних інвесторів, проте остання не була ефективною. Незважаючи на низькі обсяги надходження прямих іноземних інвестицій, Л. Кучма скасовує преференції щодо оподаткування прибутку підприємств з іноземним капіталом, проте це не спричинило зменшення надходжень інвестицій. Наприкінці другого терміну, у квітні 2001 року Кучма озвучив стратегічну мету України – повноцінне членство у Європейському Союзі, проте у 2003 р. він закликів урядовців утриматися від прямих заяв щодо вступу до ЄС.

Інститут президенства відіграє важливу роль у формуванні позитивного інвестиційного іміджу України на світовому рівні. Тому важливим є вивчення історичного досвіду з метою прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на його покращення.

Список використаних джерел

1. Юрченко С. В. Зовнішньополітичні виклики державі в баченні президентів України, 1991 – 2012 рр. Інститут Президента України в системі державної влади України: матеріали наукової конференції / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2014. С. 129–134.
2. Конституція України. Закон України № 254к/96-ВР. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Власенко В. В. (2023). Еволюція інституту президенства та його трансформація в сучасній Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. №2. С. 69-71. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/13.pdf (дата звернення: 20.09.2024).
4. Ленігевич Б. (2016). Вплив інституту президенства на ефективність діяльності органів влади. *Демократичне врядування*. Вип. 16-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2016_16-17_13 (дата звернення: 20.09.2024).
5. Бурчак Ф. Г. Президент України. НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К.: Ін Юре. 1997. 24с.
6. Бровдій А.М. Місце президента України у визначенні стратегії економічного розвитку держави. *Інститут Президента України в системі державної влади України: матеріали наукової конференції / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2014. С. 270-273.*
7. Затонацька Т.Г. Інститут президенства в системі визначення та реалізації стратегічних пріоритетів державної інвестиційної політики. *Інститут Президента України в системі державної влади України: матеріали наукової конференції / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2014. С.296-300.*
8. Ткач Д.І. Місце і роль Президента у зовнішній політиці України: психоаналітичне та візуально-психологічне портретування. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». 2020. 293 с.
9. Бень Я. О. (2021). Діяльність президентів України з питань євроатлантичної інтеграції України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. №4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/72.pdf. (дата звернення: 15.09.2024).
10. Корнілова В. В. (2018). Економічний аспект євроатлантичної інтеграції країн Центрально-Східної Європи. *Інвестиції: практика та досвід*. №8. С. 36-38.
11. Зовнішній Зе: хто формує міжнародну політику президента Зеленського. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/11/20/7103234/> (дата звернення: 15.09.2024).
12. Ганжуров Ю. С. (1994). Кількісні методи в історичних дослідженнях: досвід і деякі питання методики. *Український історичний журнал*. №4. С.30-40.
13. Дацків І. Б., Маслій В. В. (2013). Україна як учасник міжнародної інвестиційної діяльності: історичний аспект. *Гілея: науковий вісник*. Випуск 77. С. 83-87.
14. Державотворчі процеси розбудови незалежності: URL: <http://www.history.vn.ua/book/history3/53.html> (дата звернення: 15.09.2024).
15. Короткова О.В. (2010). Внесок Президента Леоніда Кравчука у створення позитивного іміджу української держави в світі. *Сторінки історії: збірник наукових праць*. Вип. 31. С.181-190.
16. Кравчук Л. М. Є така держава Україна: Матеріали з виступів, інтерв'ю, прес-конференцій, брифінгів, відповідей на запитання. Київ: Глобус, 1992. 223с.
17. Юрій С.І. Фінансово-кредитні відносини нових форм зовнішньо-економічних зв'язків на прикладі спільних підприємств. К.: НМК ВО, 1992. 108с.
18. Юрій С.І. Спільне підприємництво: кредит, фінанси, валюта. Тернопіль-Громада, 1995. 210с.
19. Кравчук О. (2015). Україна офшорна. Історія формування вітчизняної моделі економіки. URL: <https://commons.com.ua/ukrayina-ofshorna-istoriya-formuvannya-vitchiznyanoi-modeli-ekonomiki/> (дата звернення: 17.09.2024).
20. Крупина В. (2018). Леонід Кучма – другий Прем'єр-міністр незалежної України. «Цей день в історії». URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/1013Q/> (дата звернення: 17.09.2024).
21. Про доповідь Президента України «Про основні засади економічної і соціальної політики». Постанова Верховної ради України № 216/94-ВР. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/216/94->

%D0%B2%D1%80#Text

22. Кізима Т.О. Фінансові аспекти функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні: дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01 / ТАНГ. Тернопіль: ТАНГ, 1997. 135 с.

23. Участь іноземних інвесторів у приватизації: аналітична довідка. Центр соціально-економічних досліджень. URL: <https://cost.ua/content/uploads/2018/10/UCHAST-INOZEMNIH-INVESTORIV.pdf> (дата звернення: 17.09.2024).

24. Чететов М. (2004). Іноземні інвестиції: макроекономічний аспект. *Економіка України*. №8. С. 4–16.

25. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>

26. Кульчицький С. В. (2001). Утвердження незалежної України: перше десятиліття. *Український історичний журнал*. № 4. С. 3–41.

27. Кучма Л. Д. Вірю в український народ. К.: Видавничий дім «Альтернатива», 2000. 504 с.

Статтю отримано: 07.11.2024 / Рецензування 18.12.2024 / Прийнято до друку: 30.12.2024

Vadym Maslii

PhD in Economics, Associate Professor
Department of Applied Mathematics
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: masly2012@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9672-9669

THE INSTITUTION OF THE PRESIDENCY IN THE CONDITIONS OF A PRESIDENTIAL-PARLIAMENTARY SYSTEM AND ITS IMPACT ON THE PROCESS OF ATTRACTING FOREIGN DIRECT INVESTMENT

Abstract

Introduction. The study of the role of the institution of the presidency in the context of presidential-parliamentary or parliamentary-presidential forms of governance is a promising area from an interdisciplinary perspective, as it lies at the intersection of political science, economics, and international relations. The president plays a crucial role in fostering political and economic stability to attract foreign investors, as well as in negotiating the attraction of foreign investments through international meetings, summits, and economic forums.

Purpose. To assess the impact of the presidency on integration into the global financial system, to identify the tools that were used by them under the presidential-parliamentary form of government to form a positive image of Ukraine at the global level and an effective foreign economic policy in the field of attracting foreign direct investment.

Methods. The theoretical and methodological basis of the study is the scientific works of scientists on the role of the President in the formation of foreign economic relations with other countries. In the process of research, general scientific and special methods were used, in particular empirical knowledge (to collect relevant information about the process of attracting foreign investment); monitoring of regulatory and legal acts that were adopted to regulate and form a favorable investment climate in the country and a positive image at the global level; periodization - to organize the array of empirical and theoretical information on the stages of transformation of the presidency in order to highlight similar periods; analysis and synthesis (to analyze the dynamics of the volume of attracting foreign investment, revenues from privatization); graphic – for a visual display of the results obtained.

Results. The course of attracting foreign direct investment during 1991-2004 was analyzed, two periods of transformation of the presidency institution were distinguished: the emergence and formation, which are characterized by an orientation towards the presidential-parliamentary model of government. The challenges facing the first Presidents of Ukraine (L. M. Kravchuk and L. D. Kuchma) in the field of international investment activity and the tools that were used to regulate the process of attracting foreign investment were identified.

Discussion. Further research in this area will allow us to determine whether changes in leadership affect the country's investment climate, which presidential reforms are most effective in attracting investments, and how the President's international image influences cooperation in the field of international investment activity. A detailed study of the role of the presidency under various forms of governance in enhancing investment activity at the international level will enable the development of effective mechanisms for interaction between different branches of government.

Keywords: President, presidency, legislative initiatives, foreign investments, investment image.

References

1. Yurchenko, S. V. (2014). Zovnishnopolitychni vyklyky derzhavi v bachenni prezidentiv Ukrainy, 1991 – 2012 rr. [Foreign policy challenges to the state in the vision of the presidents of Ukraine, 1991 - 2012]. *Institut Prezidenta Ukrainy v systemi derzhavnoi vlady Ukrainy: materialy naukovoï konferentsii*. Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Kyiv, 129–134.
2. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Zakon Ukrainy № 254к/96-BP. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Vlasenko, V. V. (2023). *Evolutsiia instytutu prezidentstva ta yoho transformatsiia v suchasniï Ukraini* [The evolution of the institution of the presidency and its transformation in modern Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal [Legal scientific electronic journal]*, 2, 69-71. Retrieved from http://www.lsej.org.ua/2_2023/13.pdf [in Ukr.]
4. Lenihevych, B. (2016). *Vplyv instytutu prezidentstva na efektyvnist diïalnosti orhaniv vlady* [The impact of the presidency on the effectiveness of government agencies]. *Demokratychnе vriaduvannia [Democratic governance]*, 16-17. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2016_16-17_13 [in Ukr.]
5. Burchak, F. H. (1997). *Prezydent Ukrainy [President of Ukraine]*. NAN Ukrainy, Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. K.: In Yure.
6. Brovdii, A. M. (2014). *Mistse prezidenta Ukrainy u vyznachenni stratehii ekonomichnoho rozvytku derzhavy* [The place of the President of Ukraine in determining the state's economic development strategy]. *Institut Prezidenta Ukrainy v systemi derzhavnoi vlady Ukrainy: materialy naukovoï konferentsii*. Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Kyiv, 270-273.
7. Zatonatska, T. H. (2014). *Institut prezidentstva v systemi vyznachennia ta realizatsii stratehichnykh prioritetiv derzhavnoi investytsiinoï polityky* [The Institute of the Presidency in the System of Determining and Implementing Strategic Priorities of State Investment Policy]. *Institut Prezidenta Ukrainy v systemi derzhavnoi vlady Ukrainy: materialy naukovoï konferentsii*. Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Kyiv, 296-300.
8. Tkach, D. I. (2020). *Mistse i rol Prezidenta u zovnishniï politytsi Ukrainy: psykhoanalitichne ta vizualno-psykholohichne portretuvannia* [The place and role of the President in Ukraine's foreign policy: psychoanalytic and visual-psychological portraiture]. Kyiv: VNZ «Universytet ekonomiky ta prava «KROK».
9. Ben, Ya. O. (2021). *Diïalnist prezidentiv Ukrainy z pytan yevroatlantychnoi intehtratsii Ukrainy* [Activities of the Presidents of Ukraine on the Euro-Atlantic integration of Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok [Public administration: improvement and development]*, 4. Retrieved from http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/72.pdf. [in Ukr.]
10. Kornilova, V. V. (2018). *Ekonomichnyi aspekt yevroatlantychnoi intehtratsii krain Tsentralno-Skhidnoi Yevropy* [The economic aspect of Euro-Atlantic integration of Central and Eastern European countries]. *Investytsii: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience]*, 8. 36-38. [in Ukr.]
11. *Zovnishnii Ze: khto formuie mizhnarodnu polityku prezidenta Zelenskoho* [Foreign Zelensky: who shapes President Zelensky's international policy]. *Yevropeiska pravda*. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/11/20/7103234/>
12. Hanzhurov, Yu. S. (1994). *Kilkisni metody v istorychnykh doslidzhenniakh: dosvid i deiaki pytannia metodyky* [Quantitative methods in historical research: experience and some methodological issues]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian Historical Journal]*, 4. 30-40. [in Ukr.]
13. Datskiv, I. B., & Maslii, V. V. (2013). *Ukraina yak uchashnyk mizhnarodnoi investytsiinoï diïalnosti: istorychnyi aspekt* [Ukraine as a participant in international investment activity: a historical aspect]. *Hileia: naukovyi visnyk [Gilea: scientific bulletin]*, 77. 83-87. [in Ukr.]
14. *Derzhavotvorchi protsesy rozbudovy nezalezhnosti* [State-building processes of independence building]. Retrieved from <http://www.history.vn.ua/book/history3/53.html>
15. Korotkova, O.V. (2010). *Vnesok Prezidenta Leonida Kravchuka u stvorennia pozytyvnoho imidzhu ukrainskoi derzhavy v sviti* [The contribution of President Leonid Kravchuk to creating a positive image of the Ukrainian state in the world]. *Storinky istorii: zbirnyk naukovykh prats [Pages of History: A Collection of Scientific Papers]*, 31. 181-190. [in Ukr.]
16. Kravchuk, L. M. (1992). *Ye taka derzhava Ukraina: Materialy z vystupiv, intervui, pres-konferentsii, bryfinhiv, vidpovidei na zapytannia* [There is such a state as Ukraine: Materials from speeches, interviews, press conferences, briefings, answers to questions]. Kyiv: Hlobus.
17. Yurii, S. I. (1992). *Finansovo-kredytni vidnosyny novykh form zovnishno-ekonomichnykh zviazkiv na prykladi spilnykh pidpriemstv* [Financial and credit relations of new forms of foreign economic relations using the example of joint ventures]. K.: NМК VO.

18. Yurii, S.I. (1995). *Spilne pidpriemnytstvo: kredyt, finansy, valiuta* [Joint venture: credit, finance, currency]. Ternopil-Hromada.
19. Kravchuk, O. (2015). *Ukraina ofshorna. Istorii formuvannia vitchyzniano modeli ekonomiky* [Offshore Ukraine. The history of the formation of the domestic economic model]. Retrieved from <https://commons.com.ua/ukrayina-ofshorna-istoriya-formuvannya-vitchiznyanoi-modeli-ekonomiki/> [in Ukr.]
20. Krupyna, V. (2018). *Leonid Kuchma – druhyi Premier-ministr nezaleznoi Ukrainy. «Tsei den v istorii»* [Leonid Kuchma – the second Prime Minister of independent Ukraine. «This Day in History»]. Retrieved from <https://www.jnsm.com.ua/h/1013Q/> [in Ukr.]
21. *Pro dopovid Prezydenta Ukrainy «Pro osnovni zasady ekonomichnoi i sotsialnoi polityky»* [About the report of the President of Ukraine «On the basic principles of economic and social policy»]. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy № 216/94-VR. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/216/94-%D0%B2%D1%80#Text>
22. Kizyma, T.O. (1997). *Finansovi aspekty funktsionuvannia pidpriemstv z inozemnymi investytsiiami v Ukraini. Candidate's thesis*. TANE. Ternopil.
23. *Uchast inozemnykh investoriv u pryvatyzatsii: analitychna dovidka* [Participation of foreign investors in privatization: analytical background]. Tsentr sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen. Retrieved from <https://cost.ua/content/uploads/2018/10/UCHAST-INOZEMNIH-INVESTORIV.pdf>
24. Chechetov, M. (2004). *Inozemni investytsii: makroekonomichnyi aspekt* [Foreign investment: macroeconomic aspect]. *Ekonomika Ukrainy* [Economy of Ukraine], 8. 4–16. [in Ukr.]
25. *State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <https://ukrstat.gov.ua/>
26. Kulchytskyi, S. V. (2001). *Utverdzhennia nezaleznoi Ukrainy: pershe desiatyllittia* [The establishment of independent Ukraine: the first decade]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [Ukrainian Historical Journal], 4. 3–41. [in Ukr.]
27. Kuchma, L. D. (2000). *Viriu v ukrainskyi narod* [I believe in the Ukrainian people]. K.: Vydavnychiy dim «Alternatyva».

Received: 11.07.2024 / Review 12.18.2024 / Accepted 12.30.2024

